

Η ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΝΕΥΡΟΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΠΡΩΤΟΠΟΡΟΥΣ ΤΗΣ

ΜΑΡΙΑ ΜΑΝΔΥΛΑ-ΚΟΥΣΟΥΝΗ
ΠΑΙΔΙΑΤΡΟΣ, ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ

Οι βασικές επιστήμες προσέφεραν στην Ιατρική τη γνώση για τις πολύπλοκες δομές και τη λειτουργία του ανθρώπινου σώματος.

Νευρολογία (Neurology) είναι το κλασικό πεδίο της ιατρικής που ασχολείται με το νευρικό σύστημα, τόσο του υγιούς, όσο και του ασθενούς ατόμου. Η κλινική νευρολογία ασχολείται με τη διάγνωση και τη θεραπεία των νευρικών διαταραχών, οι οποίες συνήθως δεν επηρεάζουν τις νοητικές διεργασίες. Η νευρολογία έχει θέσει πολλά από τα κρίσιμα ερωτήματα, τα οποία προσπάθησε να αντιμετωπίσει η γνωστική νευροεπιστήμη. Αντίθετα, η ψυχιατρική προσπαθεί να αντιμετωπίσει τις διαταραχές του εγκεφάλου, οι οποίες επηρεάζουν τις νοητικές διεργασίες. (3)

Την περίοδο της Αναγέννησης οι Ουμανιστές προσπαθούσαν να ερμηνεύσουν τα «θαύματα» με ορθολογικό τρόπο και κατέληξαν σε μια βαθύτερη γνώση για το ρόλο των ψυχολογικών παραγόντων στην αρρώστια. Ως παράγοντας τόσο της γένεσης, όσο και της θεραπείας πολλών ασθενειών θεωρήθηκε τότε ένας ελάχιστα κατανοητός ψυχολογικός μηχανισμός, που τον αποκαλούσαν 'φαντασία'. (1) Από τους σπουδαιότερους αντιπρόσωπους ήταν ο Cornelius Agrippa, (11) ο Παράκελσος, ο Johann Weyer. Ο Weyer πίστευε ότι οι μάγισσες έπασχαν από διανοητικές διαταραχές και δεν ήταν συνεργάτες του διαβόλου, όπως τότε πίστευαν. (6) Η ψυχιατρική μπόρεσε να αναπτυχθεί μόνο κατά τη διάρκεια του Διαφωτισμού. (1)

Ο 17^{ος} αιώνας είναι ο αιώνας των μαθηματικών-φιλοσόφων. Είναι η εποχή που ο Καρτέσιος πιστεύει ότι ο άνθρωπος εκτός από μηχανή έχει και ψυχή, που έδρα της έχει την περιοχή του κωναρίου. Είναι ο αιώνας όπου η μελέτη της φυσιολογίας και της μικροσκοπικής ανατομίας κορυφώνεται. (1,6) Ο Thomas Willis γίνεται διάσημος κυρίως για τα επιτεύγματά του στην ανατομία του εγκεφάλου. Είναι γνωστό το εξάγωνο του Willis. Είναι ο πρώτος που αναγνώρισε το φλοιό του εγκεφάλου, περιέγραψε τα δύο ανταγωνιστικά στοιχεία του νευρικού συστήματος και έκανε πειράματα για να προσδιορίσει τις διάφορες περιοχές του εγκεφάλου. Ανακάλυψε τα αντανακλαστικά (reflex) και τους έδωσε όνομα. Επινόησε τους όρους ψυχολογία και νευρολογία. Πρώτος δε περιέγραψε την υστερία σαν νόσο του νευρικού συστήματος και έδωσε μία από τις πρώτες περιγραφές της παράλυσης.

Η φυσιολογία, συνεχίζοντας τη μελέτη του νευρικού συστήματος, που είχε αρχίσει ο Willis, άρχισε τώρα

Λέξεις κλειδιά: νευροεπιστήμες, ιστορία της νευροψυχιατρικής, ιστορία της φυσικής, της φυσιολογίας, της ανατομίας, ιστορία της ιατρικής.

να συνεργάζεται με τη συγκριτική ανατομική και τη φυσική. Από την πρώτη διδάχθηκε τη μέθοδο, από τη δεύτερη πήρε τις γνώσεις για τον ηλεκτρισμό. Έτσι θεμελιώθηκε η νεώτερη φυσιολογία. (10)

Ιδιαίτερα τον αιώνα αυτό ο Raymond Viessens μελέτησε κυρίως την ανατομία του νευρικού συστήματος και ο Johann Jacob Wepfer, μέσα από τις παθολογοανατομικές μελέτες του, απέδειξε ότι η αιτία των μυστηριωδών μέχρι τότε συμφορήσεων ήταν η εγκεφαλική αιμορραγία. (1)

Το 18^ο αιώνα εμφανίζεται η θεωρία του 'ανιμισμού'. Ο 'Ανιμισμός', σε αντίθεση με τη θεωρία του δυαδισμού του Descartes, κηρύσσει ότι η ψυχή είναι ολόκληρος, ο οργανισμός συγκροτημένος σε μια ενότητα. (11) Κύριος αντιπρόσωπος του είναι ο Georg Ernst Stahl. Ο Stahl εξηγούσε ότι στη ζωή και την αρρώστια βρίσκονταν παρούσα μία υποτιθέμενη 'ευαίσθητη ψυχή' η anima. Αυτή συναντιόνταν σε κάθε ανθρώπινο οργανισμό και ήταν υπεύθυνη για τη σήψη του. Ο Stahl υπήρξε από τους σημαντικότερους δασκάλους του Πανεπιστημίου του Halle, το οποίο ήταν το λίκνο μιας μυστικιστικής εκδοχής του Προτεσταντισμού, των Πιετιστών, των οποίων και ο ίδιος ήταν μέλος. Σε αντίθεση με τον Stahl, ο Friedrich Hoffman παρουσίαζε το σώμα σαν μία υδραυλική μηχανή, που λειτουργούσε με τη βοήθεια ενός υγρού, το οποίο θεωρούσε ότι κυκλοφορούσε στο νευρικό σύστημα. Την ίδια εποχή ο William Cullen από το Εδιμβούργο θεωρούσε ότι το βασικό φαινόμενο της ζωής και της ασθένειας ήταν η 'νευρική δύναμη'. (1) Επίσης από το Εδιμβούργο ήταν και ο Robert Whytt, ο οποίος έκανε αξιολογές νευρολογικές παρατηρήσεις σχετικά με τα αντανακλαστικά, για τα οποία χρησιμοποίησε την ονομασία 'συμπάθεια'. Αυτός περιέγραψε και για πρώτη φορά τη φυματιώδη μηνιγγίτιδα στα παιδιά.

Παράλληλα τον αιώνα αυτό η ανατομία κέρδιζε συνεχώς έδαφος, ενώ πειράματα σε ζώα, κυρίως από τους Γάλλους χειρουργούς F.Pourfour du Petit και Nicolas Saucerotte φώτισαν τομείς της νευροχειρουργικής και νευροανατομίας. (1)

Στην ιστορία της νευρολογίας ο Albrecht von Haller έπαιξε σημαντικό ρόλο με την περαματική του απόδειξη για τη διαφορά ανάμεσα στη μυϊκή διεγερσιμότητα και τη νευρική ευαισθησία. Ο Haller δηλαδή είχε διακρίνει τη μυϊκή συστολή από τις νευρικές ώσεις. (1)

Ο 19^{ος} αιώνας χαρακτηρίζεται για μία τάση προς εξειδίκευση. Η μεγάλη ανάπτυξη της επιστημονικής γνώσης έκαμε αναγκαίο να περιοριστεί η ιατρική πρακτική σε ασθένειες ορισμένων οργάνων ή ομάδων οργάνων. Η ειδικότητα της νευρολογίας και της ψυχιατρικής δέχτηκε μεγάλη επίδραση από την πρόοδο της

νευροχειρουργικής. Η εξέλιξη της νευροανατομίας και της φυσιολογίας ήταν απαραίτητες προϋποθέσεις για την εξέλιξή τους. (1)

Στο κατώφλι του 19^{ου} αιώνα ένας από τους διάσημους φυσιολόγους της εποχής, ο Johannes Müller επιβεβαίωσε το νόμο της ειδικής νευρωνικής ενέργειας, σύμφωνα με τον οποίο η διέγερση οπτικών, ακουστικών, αισθητικών ή κινητικών οπτικών θα παράγει αποκλειστικά τις αντίστοιχες αντιδράσεις. (1,10) Η αρχή του Müller ξεπερνά τα καθαρά βιολογικά όρια. Εκφράζει την υποκειμενικότητα των εικόνων, που μας προσφέρονται με τις αισθήσεις, και που υποδηλώνουν την ατέλεια των γνώσεων, που έχουμε για τον κόσμο. Παρόλο που η αρχή του αυτή δεν δικαιώνει τη «φιλοσοφία της φύσης», στην οποία ο Müller οφείλει την έμπνευση των ερευνών του, δικαιώνει τον Κάντιο που έλεγε ότι: «ο εξωτερικός κόσμος είναι εκείνο που είναι, δεν τον δημιουργούμε εμείς. Μπορούμε να τον γνωρίσουμε μόνο όπως τον βλέπουμε, όπως δηλαδή μας τον προσφέρουν οι αισθήσεις μας». (10) Ο Müller, υπήρξε ο δάσκαλος όλων σχεδόν των διασημότερων Γερμανών φυσιολόγων και ανατόμων του 19^{ου} αιώνα.

Επίσης ο Τσέχος Johannes Evangelista Purkinje, αξιολογός φυσιολόγος, διέκρινε συγκεκριμένες θέσεις της παρεγκεφαλίδας, οι οποίες πήραν το όνομά του. Το 1856 ο Augustus Volney Waller διατύπωσε την έννοια του 'νευρικού εκφυλισμού', ενώ ο Wilhelm Waldeyer διατύπωσε τη νευρωνική θεωρία. (1) Το πρώτο ήμισυ του 19^{ου} αιώνα ο Franz Joseph Gall διέτυπωσε μία πλήρη θεωρία περί των εγκεφαλικών εντοπίσεων και επιχείρησε να προσδιορίσει τις ψυχικές λειτουργίες και ασθένειες στον εγκέφαλο με μία νέα μέθοδο την οποία ονόμασε 'κρανιοσκοπία'. (1) Ο Gall πίστευε ότι κάθε πνευματική και ηθική ιδιότητα του ανθρώπου εντοπίζεται σε ένα ιδιαίτερο σημείο του εγκεφαλικού φλοιού και ο χαρακτήρας του προσδιορίζεται από τις περιοχές εκείνες του εγκεφάλου που έχουν τη μεγαλύτερη ανάπτυξη. Λόγω δε της ανάπτυξης αυτής πίστευε ότι προκαλείται στο κρανίο κάθε ατόμου ένα ανάλογο εξόγκωμα. Από το 1810 μέχρι το 1819 δημοσίευσε στο Παρίσι την «Ανατομική και φυσιολογία του νευρικού συστήματος», στην οποία διακρίνει τη φαιά από τη λευκή ουσία ενώ διαπιστώνει ότι οι νευρικές ίνες είναι αγωγοί και ανακαλύπτει τις δέσμες του νωτιαίου μυελού, εκ των οποίων η μία φέρει το όνομά του. (10) Οι εργασίες του Gall για τις λειτουργίες του φλοιού του εγκεφάλου είχαν γίνει αντικείμενο χλευασμού, ενώ το έργο του μαθητή του Bouillaud για το κέντρο του λόγου δεν έτυχε της ανάλογης προσοχής. Μόνο το 1861, όταν ο Paul Broca περιέγραψε ως 'κέντρο λόγου' την περιοχή την οποία προηγουμένως είχαν μελετήσει οι Gall και Bouillaud, άνοιξε ένας καινούργιος δρόμος στην μελέτη της περιοχής αυτής, ονομαζόμενης «κέντρο του Μπρόκα». (9,10)

Ο Broca πήρε το πτυχίο ιατρικής στο Παρίσι. Τις παθολογοανατομικές του παρατηρήσεις τις έκανε σε άτομα που είχαν χάσει την ικανότητα της ομιλίας κατά τη διάρκεια της ζωής τους, χωρίς τα φωνητικά τους όργανα να έχουν οποιαδήποτε βλάβη. Έτσι ο Broca εντόπισε το κεντρικό όργανο του έναρθρου λόγου στην κάτω μετωπιαία έλικα και διαταραχή στην περιοχή αυτή ονόμασε 'αφημία', ενώ αργότερα ο Trousseau την ονόμασε 'αφασία'.(10) Ο Paul Broca, κορυφαίος χειρουργός και νευροανατόμος υπήρξε ο θεμελιωτής της φυσικής ανθρωπολογίας. Ίδρυσε την «Ανθρωπολογική Εταιρεία». Ήταν το 1859, εποχή που εκδίδονταν η 'καταγωγή των ειδών' του Δαρβίνου. Ήταν μια ταραγμένη εποχή και η λέξη «ανθρωπολογία» δημιουργούσε υποψίες ότι έκρυβε πολιτικοκοινωνικές επιδιώξεις. Έτσι ένας αστυνομικός με πολιτικά παρακολουθούσε τις συνεδριάσεις της Εταιρείας για να βεβαιώνεται για τον επιστημονικό χαρακτήρα των συζητήσεων. Συστηματικά ασχολήθηκε με τις νευροανατομικές μελέτες του εγκεφάλου. Μαζί με τον Jackson ο εγκεφαλος αρχίζει να αποκτά την ακριβή γεωγραφία του. Σύγχρονος με τον Broca ο John Hughlings Jackson πραγματοποιούσε στην Αγγλία τις νευρολογικές του έρευνες και αντιπροσωπεύει κυρίως την Αγγλική σχολή. Έγινε γνωστός για τις μελέτες του σχετικά με την αφασία και τους σπασμούς, που ακολουθούν βλάβες του φλοιού του εγκεφάλου. (επιληψία του Jackson).(1,10) Όρισε την επιληψία ως «ασυμππωματική, απρόβλεπτη, βιαία και ταχεία ηλεκτρική εκκένωση στους κόλπους της φαιάς ουσίας». (10) Ο Jackson γεννήθηκε στην Νέα Υόρκη το 1834. Χαρακτηρίζονταν σαν ένας δειλός χαρακτήρας, που ήθελε να αφήσει την ιατρική για χάρη της φιλοσοφίας. Όμως η γυναίκα του πέθανε από εγκεφαλική θρόμβωση με συμπτώματα εγκεφαλικών σπασμών, όπως αυτών που θα χαρακτηρίσουν αργότερα την επιληψία που φέρει το όνομά του. Διαιρούσε το νευρικό σύστημα σε τρία επίπεδα. Το κατώτερο, δηλαδή το νωτιαίο μυελό με το εγκεφαλικό στέλεχος, και τα νεύρα, το μεσαίο, δηλαδή τη φλοιώδη μοίρα του εγκεφάλου και τα ανώτερα που περιελάμβαναν τα συνειρμικά πεδία των μετωπιαίων λοβών. Βάσει αυτής της διαίρεσης θεωρούσε την ψυχασθένεια ως διακοπή ενός αντανακλαστικού τόξου. Σχετικά με τη μελέτη του λόγου διέκρινε αυτόν σε συγκινησιακό, πρωτόγονο και διανοητικό ανώτερο λόγο. Περιέγραψε τη σημασία του δεξιού και του αριστερού πλαισίου του εγκεφάλου στις διαταραχές του λόγου. Οι παρατηρήσεις του αυτές, τις οποίες ο ίδιος είχε συγκεντρώσει χωρίς καμία σειρά, αλλά σύμφωνα με τη διαίσθησή του, συγκέντρωσαν οι μαθητές του σε ένα τόμο τα «Νευρολογικά αποσπάσματα» και στους δύο

τόμους των «Εκλογών» του, οι οποίοι δημοσιοποιήθηκαν το 1931. Ο Jackson καθιέρωσε επίσης τη χρήση του οφθαλμοσκοπίου στη διάγνωση των νευρολογικών παθήσεων. Στην εποχή του η γνώση για τη λειτουργία του εγκεφάλου ήταν ελλιπής. Ο Jackson έγραψε περισσότερες από 250 εργασίες στις οποίες διαφαίνεται η οξυδέρκειά, η παρατηρητικότητα και ο επαγωγικός συλλογισμός του, ιδιότητες που του έδωσαν τον τίτλο του «κλινικού φιλοσόφου» και του «Νεύτωνα του εγκεφάλου»(10)

Τον ίδιο αιώνα ο φυσιολόγος Francois Magendie (9,1,10,11) με τα πειράματά του άνοιξε το δρόμο στην ανάπτυξη της σύγχρονης φυσιολογίας του νευρικού συστήματος. Το όνομά του συνδέεται με την ιστορία της Νευροφυσιολογίας, αφού ανακάλυψε την κινητική λειτουργία των πρόσθιων ριζών και την αισθητική λειτουργία των οπίσθιων ριζών των νωτιαίων νεύρων. (9,1) Η ανακάλυψη του αυτή τον έφερε σε σύγκρουση με τον χειρουργό-ανατόμο Sir Charles Bell για το θέμα της προτεραιότητας. Ο τελευταίος μελέτησε ιδιαίτερα τις λειτουργίες του πέμπτου και έβδομου κρανιακού νεύρου. (1) Και οι δύο τους όμως απέδειξαν ότι είναι δυνατόν με το πείραμα να διερευνηθούν και οι νόμοι της λειτουργίας του νευρικού συστήματος, σε αντίθεση με την μέχρι τότε επικρατούσα αντίληψη ότι οι λειτουργίες που εκφράζουν τη ψυχή δεν μπορούν να αναλυθούν με μηχανικούς όρους. (1) Ο Magendie συμβούλευε πάντοτε τους μαθητές του: «Αφήνετε τη φαντασία σας, όπως βγάξετε το πανωφόρι σας, μπαίνοντας στο εργαστήριο. Να την ξαναπάρετε όπως ξαναβάξετε το πανωφόρι σας, βγαίνοντας από το εργαστήριο. βάζετέ την στην άκρη, εγκαταλείψατέ την την ώρα των πειραμάτων, αλλιώς θα εμποδίζει την ικανότητά σας για παρατήρηση...»(10) Με τον Magendie τελειώνει ο Μεσαίωνας της φυσιολογίας και έρχεται η Αναγέννησή της με τον μαθητή του Claude Bernard. (9,1,10,11,4) Ο Bernard γεννήθηκε το 1813 στη Γαλλία από χωρικό πατέρα, που τον έστειλε να σπουδάσει φαρμακολογία.(8) Λόγω της αγάπης του στη συγγραφή θεατρικών έργων πήγε στο Παρίσι, όπου ο Ζιραρντέν, κριτικός θεατρικών έργων τον συμβούλεψε να σπουδάσει ιατρική «για να βγάξει το ψωμί του». (10) Βρέθηκε έτσι στο εργαστήριο φυσιολογίας του Κολεγίου της Γαλλίας και γρήγορα απέκτησε τη συμπάθεια του δασκάλου του Magendie. Ο Bernard υπήρξε θεμελιωτής της σύγχρονης πειραματικής φυσιολογίας.(4,8) Κατέλαβε την έδρα του προκατόχου του P.J.Flourens. (8) Έκανε τη φυσιολογία επιστήμη «Η ιατρική δεν πεθαίνει στο νοσοκομείο», έλεγε, «όπως πιστεύει ο κόσμος. Το νοσοκομείο δεν είναι παρά το λίκνο της». (10) Εκτός των άλλων ασχολήθηκε και με το νευρικό σύστημα και ανακάλυψε ότι το συμπαθητικό νευρικό σύστημα είναι λειτουργικά αυτόνομο και ότι η λειτουργία των ενδοκρινών αδένων ελέγχεται από αυτό.(9) Ένας άλλος

σημαντικός νευροφυσιολόγος της εποχής αυτής, ο P.J.Flourens, περιέγραψε λεπτομερέστερα το αναπνευστικό κέντρο στον προμήκη μυελό, το οποίο όμως για πρώτη φορά είχε περιγράψει ο Legallois. Ο Flourens είναι κυρίως γνωστός για τη μελέτη της λειτουργίας της παρεγκεφαλίδας και των ημικύκλιων σωλήνων. Οι Willis, Bohn και Whytt είχαν κάνει κάποιες αναφορές στα ασυνείδητα αντανακλαστικά, αλλά την έννοιά τους την καθιέρωσε ο Marshal Hall. Τη δεκαετία του 1870-80 οι Fritsch, Hitzig και Ferrier χαρτογράφησαν τις αισθητικές και κινητικές περιοχές του εγκεφάλου και ο Charles Edouard Brown-Séquard ανακάλυψε τα αγγειοκινητικά νεύρα.(1)

Το 19^ο αιώνα όμως η φυσιολογία προόδευσε ιδιαίτερα στη Γερμανία με την πρόοδο της φυσικής και το σχεδιασμό κάποιων οργάνων για την εκτέλεση των πειραμάτων της. Οι αδελφοί Weber, που διακρίθηκαν στον τομέα της φυσιολογίας και της φυσικής, ασχολήθηκαν ιδιαίτερα με τη νευροφυσιολογία και καθιέρωσαν την έννοια της 'αναστολής'(inhibition). Συγκεκριμένα ο Wilhelm Edward Weber και ο αδελφός του Ernst Heinrich Weber καθιέρωσαν την έννοια του ουδού και απέδειξαν την ανασταλτική λειτουργία του πνευμονογαστρικού. (1) Γενικά η γερμανική νευρολογική σχολή ανέδειξε εξαιρετικούς επιστήμονες, μεταξύ των οποίων ήταν οι Leyden, Erb, Oppenheim, Friedreich. Κύριος ιδρυτής της όμως υπήρξε ο Moritz Romberg. Ο Romberg το 1846 περιέγραψε τα σημεία της κινητικής αταξίας. Προς το τέλος του 19^{ου} αιώνα ο Γερμανός ψυχίατρος Hans Berger με την βοήθεια του ηλεκτροεγκεφαλογραφήματος που ανακάλυψε μελέτησε τα βιοηλεκτρικά φαινόμενα που συμβαίνουν στον εγκέφαλο. Έτσι νοσήματα, όπως η επιληψία, ήταν δυνατόν να αναγνωριστούν μέσω των παθολογικών μεταβολών του ηλεκτροεγκεφαλογραφήματος. (1) Ο διάσημος νευροχειρουργός Wilder Graivis Penfield ασχολήθηκε για περισσότερο από 25 χρόνια με τη χειρουργική θεραπεία της επιληψίας, γνωστής ως μεθόδου Πένφελντ και για την οποία ο Άγγλος διάσημος νευροχειρουργός J. Gefferson έγραψε: «Ο Penfield αφιέρωσε όλες του τις δυνάμεις στη μελέτη του φαινομένου της επιληψίας, παρά το γεγονός ότι η επίσημη ιατρική θεωρούσε το θέμα αυτό χαμένο καιρό. Είχε τη δύναμη να επιμένει επί είκοσι χρόνια δε σ' ένα τομέα που είχαν εγκαταλείψει οι γιατροί, έχοντας υποστεί κάθε είδους αποθαρρύνσεις». (10) Το 1924 στο Πρεσβυτεριανό Νοσοκομείο της Νέας Υόρκης ιδρύει ένα εργαστήριο Νευροκυτταρολογίας για τη μελέτη των νευρικών κυττάρων, ενώ το 1928 γίνεται καθηγητής της Νευρολογίας και Νευροχειρουργικής στο Νοσοκομείο του Μακ

Τζιλ του Μόντρεαλ. Το 1932 ο Walter Rudolf Hess, που το 1949 βραβεύτηκε με το βραβείο Νόμπελ για τις μελέτες του στον εγκέφαλο, πρότεινε την ηλεκτρική διέγερση του εγκεφάλου. Ο Penfield τη συνέχισε. Η εισαγωγή μικροηλεκτροδίων στον εγκέφαλο είχε για τους νευρολόγους και τους ψυχολόγους την ίδια μεγάλη αξία που είχε το μικροσκόπιο για την παθολογία. (10) Αυτή η ηλεκτροφυσιολογική εξερεύνηση των βαθύτερων περιοχών του εγκεφάλου έδωσε την ευκαιρία στον Penfield να ασχοληθεί εκτός από τη χειρουργική θεραπεία της επιληψίας και με τη λειτουργική ανατομική των εγκεφαλικών ημισφαιρίων και να αποκαλύψει πως στις περιοχές αυτές οι ηλεκτρικοί ερεθισμοί μπορούν να ανακαλούν στη μνήμη περασμένες εμπειρίες φαινόμενο παρόμοιο με αυτό της επιληπτικής διέγερσης. (10)

Η Γαλλική νευρολογική σχολή έχει να επιδείξει δύο σημαντικούς επιστήμονες. Πρωτοπόρος της υπήρξε ο Guillaume Benjamin Duchenne, ο οποίος χρησιμοποίησε την ηλεκτροδιάγνωση και την ηλεκτροθεραπευτική, περιέγραψε την προμηκική παράλυση, ερμήνευσε την πολυομελίτιδα ως αποτέλεσμα βλάβης των πρόσθιων κεράτων του νωτιαίου μυελού και απέδωσε το αίτιο της κινητικής αταξίας σε βλάβες των οπίσθιων κεράτων του νωτιαίου μυελού. (1)

Στυλοβάτης όμως της σύγχρονης Ευρωπαϊκής νευρολογίας θεωρείται ο Γάλλος νευρολόγος Jean Martin Charcot. Περιέγραψε πολλά νευρολογικά νοσήματα ή σύνδρομα, ίδρυσε την Γαλλική Νευρολογική Σχολή και υπήρξε παγκοσμίως ο πρώτος ακαδημαϊκός δάσκαλος της Νευρολογίας. Εργάστηκε στο νοσοκομείο Salpêtrière του Παρισιού, όπου συγκέντρωσε πολύ νευρολογικό υλικό. Τα πρώτα του ερευνητικά ενδιαφέροντα επικεντρώθηκαν στην υστερία και τον υπνωτισμό. Με το όνομά του συνδέονται η νευρική μορφή της περονιαίας μυϊκής ατροφίας, η νευρογενής αρθροπάθεια (άρθρωση του Σαρκό) και η σκλήρυνση κατά πλάκας, της οποίας περιέγραψε με πολλές λεπτομέρειες τις ιστολογικές βλάβες και τα διαγνωστικά της κριτήρια, δηλαδή το νυσταγμό, τον τρόμο και τη δυσκολία ομιλίας. Παρατήρησε ότι στη νόσο αυτή προσβάλλονται οι πλάγιες δέσμες του νωτιαίου μυελού και πρότεινε να ονομαστεί αντί σκλήρυνση κατά πλάκας «πλάγια μυατροφική σκλήρυνση». (9,1) Στο κλασικό του βιβλίο από το 1867 ο Charcot πραγματεύεται διάφορες ασθένειες του γήρατος κατά όργανα για την περιγραφή των οποίων χρησιμοποιεί και παθολογοανατομικές γνώσεις της εποχής. (1)

Η γαλλική σχολή συνεχίστηκε με τους μαθητές του Charcot, Pierre Marie, Jules Dejerine, Joseph Babinski. Ο Marie περιέγραψε τη μεγαλακρία και τη συνέδεσε με την υπόφυση. Ο Babinski μελέτησε κυρίως τα αντανακλαστικά και έφερε νέες αντιλήψεις για την υστερία, οι οποίες αντικατέστησαν αυτές του δασκάλου του Charcot.

(1)

Αντιπρόσωποι της Αμερικάνικης σχολής είναι οι Silas Weir Mitchell από τη Φιλαδέλφεια και ο George Beard από τη Νέα Υόρκη. Ο τελευταίος καθιέρωσε την έννοια της 'νευρασθένειας' το 1869. (1)

Στο τέλος του 19^{ου} και τις αρχές του 20^{ου} αιώνα ο ελληνικής καταγωγής νευροψυχίατρος Γρηγόριος Ροσσόλυμος, που γεννήθηκε στην Οδησό, θεωρείται θεμελιωτής της Ρώσικης Νευρολογίας. Δίδαξε νευρολογία στο Πανεπιστήμιο της Μόσχας. Έγινε γνωστός από την περιγραφή του ομώνυμου διαγνωστικού αντανακλαστικού, σύμφωνα με το οποίο, επί πυραμидικής βλάβης, η πλήξη των δακτύλων από την πελματική επιφάνεια προκαλεί την κάμψη τους. (9)

Τον 20^ο αιώνα ο Γαλλοαμερικάνος βιολόγος και χειρουργός Αλέξης Καρρέλ έκανε τις πρώτες επιτυχημένες συρραφές αγγείων και νεύρων στις ΗΠΑ. (1) Παράλληλα όμως ασχολήθηκε και με ψυχιατρικά θέματα και μελέτησε μεταξύ των άλλων την ανεξαρτησία των φυσικών από τα ψυχικά φαινόμενα. Υποστήριζε δε ότι κάθε άνθρωπος έχει διαφορετική προσωπικότητα από τους άλλους και έγραψε μία μελέτη με τίτλο: «Ο άνθρωπος, αυτός ο άγνωστος» ("L'homme, cet inconnu"). (9)

Θεμελιωτής της σύγχρονης νευροχειρουργικής του 20^{ου} αιώνα είναι ο Αμερικανός χειρουργός Harvey Cushing (10,2) και φίλος του Καρέλ. Ο Cushing τελειοποίησε τη χειρουργική τεχνική, πέτυχε πολύ τολμηρές επεμβάσεις στον εγκέφαλο και ίδρυσε μία από τις πιο ονομαστές σχολές των Ηνωμένων Πολιτειών. Πολλές από τις εργασίες του για τη χειρουργική του εγκέφαλου είναι θεμελιώδους σημασίας. (10,5)

Ασχολήθηκε κυρίως με τους όγκους της υπόφυσης, τις υποφυσεκτομές, τα μηνιγγιώματα, τα γλοιώματα και γενικά με τους όγκους του εγκέφαλου σχετικά με τους διαφορετικούς ιστολογικούς τύπους. (2) Περιέγραψε το βασεόφιλο αδένωμα της υπόφυσης, το οποίο προς τιμήν του ονομάστηκε «νόσος του Κάσινγκ». (9)

Ο θεμελιωτής της φυσιολογίας τον ίδιο αιώνα ο Ivan Petrovitch Pavlov μελέτησε τα εξαρτημένα αντανακλαστικά και τις εφαρμογές τους (5) και βρήκε ότι μπορεί να τροποποιήσουν τη συμπεριφορά με ποικίλους τρόπους. Έτσι ανακάλυψε ότι και οι συναισθηματικές αντιδράσεις, όπως ο φόβος, μπορούν να «διδασθούν», με τον ίδιο με αυτά μηχανισμό και ότι κάθε νόσος γενικά είναι μία γενική αντίδραση του οργανισμού απέναντι σε διάφορα νοσογόνα ερεθίσματα. Αυτή η αντίδραση έχει σχέση με αμυντικές διεργασίες του οργανισμού, που καθοδηγούνται από τον εγκεφαλικό φλοιό. (9,2) Με τον Ραβλόν η συνεργασία της ιατρικής και της φυσικής ήταν πια ολοφάνερη. (10)

Το 18^ο αιώνα το κίνημα του Διαφωτισμού, δηλαδή η ορθολογική εξέταση όλων των προβλημάτων που απασχολούσαν την ανθρωπότητα, μετατόπισε το κέντρο του ενδιαφέροντος από τη σφαίρα της ψυχής στη βελτίωση των συνθηκών του τότε κόσμου. Έτσι η 'δαιμονοληψία' και γενικά η πίστη στο διάβολο εξαφανίστηκαν και οι ψυχικές διαταραχές έγιναν αντικείμενο εξέτασης των γιατρών. Η ψυχική διαταραχή άρχισε να θεωρείται ως ασθένεια και όχι κάποιο είδος αμαρτίας, δαιμονοληψίας, εγκλήματος ή ανηθικότητας, όπως ίσχυε μέχρι τότε. Αποτέλεσμα αυτού ήταν να αντιμετωπίζονται τώρα οι τρελοί πιο ανθρωπίνως και όχι με τις φρικτές συνθήκες του παρελθόντος. Αρχικά όμως η νέα θεραπευτική προσέγγιση ήταν αρκετά απάνθρωπη, όπως η 'περιστρεφόμενη καρέκλα' του Erasmus Darwin. Στην πορεία του χρόνου μερικοί γιατροί, όπως ο Tissof, κατανόησαν την αξία της ψυχοθεραπείας για τους ασθενείς αυτούς, ενώ οι νευρώσεις κίνησαν την προσοχή του Chydenham, του Cheyne και του Trotter. Ο George Cheyne ονόμασε την νευρωτική συμπεριφορά, την οποία και περιέγραψε, 'αγγλική νόσος'. (1)

Όταν το 1712 ο Lantsizi δημοσίευσε τη διατριβή του «περί της έδρας της λογικής ψυχής», σε αντίθεση με τη θεωρία του Καρτέσιου κατά την οποία το κωνάριο ήταν η έδρα των ψυχοσωματικών ανταλλαγών, που εξασφάλιζαν τη διανοητική ζωή και την επικοινωνία με το περιβάλλον, έθετε θέμα εγκεφαλικών εντοπίσεων, τις οποίες όμως είχε ανακαλύψει προηγουμένως ο Γάλλος χειρουργός Francois de la Peironi. (10) Ο Ιταλός γιατρός Emilio Morselli πέτυχε να καταργήσει κάθε μέσο καταναγκασμού επί των ψυχοπαθών. Τόνισε το θεραπευτικό ρόλο της εργασίας γι' αυτούς και υποστήριζε ιδιαίτερα την αντιμετώπισή τους με κατανόηση και ανθρωπισμό. Χαρακτηριστικά έλεγε ότι «οι νοσοκόμοι των ψυχοπαθών πρέπει να είναι ότι γι' αυτούς οι αδελφοί και οι πρόθυμοι φίλοι που τους αρνήθηκε η ζωή». (10) Οι αντιλήψεις του περικλείονται στα κάτωθι λόγια του: «Είναι ανάγκη», έλεγε, «εκείνος που διευθύνει τη θεραπεία των μελαγχολικών να γίνεται κύριος της καρδιάς τους, κατακτώντας την εμπιστοσύνη και τις εκμυστηρεύσεις τους». Μ' αυτές τις αντιλήψεις επέτρεψε στους ψυχασθενείς να βγαίνουν από το άσυλό τους και να συμμετέχουν με τον τρόπο τους στην κοινωνική ζωή. «Οι ψυχοπαθείς πρέπει να νοιώθουν σε σας», έλεγε στους νοσοκόμους «τη φλόγα της αγάπης, όχι τη ψυχρή απόσταση του νοσοκόμου και ακόμη χειρότερα του δεσμοφύλακα». (10) Αυτές τις αρχές τις διακήρυττε το 1880, σε ηλικία 28 ετών, όταν ήταν διευθυντής του φρενοκομείου του Τουρίνο, όπου οι μέθοδοι νοσηλείας των ασθενών ήταν απάνθρωποι. Δημοσίευσε το «Εγχειρίδιο σημειολογίας των ψυχικών νόσων», την «Πειραματική επιθεώρηση ψυχιατρικής και ιατροδικαστικής» και την «Επιθεώρηση νευρικής και ψυχικής παθολογίας».

Στην τελευταία έκδοση ζητούσε να γίνει μία νομοθεσία που θα επέτρεπε να μεταφέρει το θεραπευτικό έργο των ψυχοπαθών από τα φρενοκομεία σε ένα επιστημονικά οργανωμένο ψυχιατρείο. Σε ηλικία 77 ετών, λίγο πριν από το θάνατό του δημοσίευσε ένα δίτομο έργο με τίτλο «Η ψυχανάλυσις». Το βιβλίο αυτό αποτελούσε την πρώτη απόπειρα εισαγωγής των φροϊδικών ιδεών στην Ιταλία, σε μία περίοδο που οι θεωρίες του Freud αντιμετώπιζονταν με εχθρότητα. Ακόμη και σήμερα ο Morselli θεωρείται ένας από τους καλύτερους Ιταλούς ψυχιάτρους με βαθύ αίσθημα ευθύνης για τους συνανθρώπους του, το οποίο φαίνεται από τα κάτωθι λόγια του: «Αγαπούμε τα φρενοκομεία μας όπως ο ναυτικός το πλοίο του, όπως ο στρατιώτης το χαράκωμά του. Εδώ είναι που δίνουμε τη μάχη μας με την άστοργη φύση. Εδώ είναι που πασχίζουμε να αποσπάσουμε από την αρρώστια τα τελευταία απομεινάρια ενός φτωχού λογικού που σβήνει. Εδώ είναι που παίρνουμε όλες μας τις ικανοποιήσεις που πλάϊ στις πολλές και, αλλοίμονο! ,ίσως πολύ συχνές ήττες, σημειώνουμε με βαθιά ικανοποίηση ψυχής τις νίκες μας!» (10)

Στα τέλη του 18^{ου} και τις αρχές του 19^{ου} αιώνα ο Γάλλος γιατρός Philippe Pinel κατάφερε να βελτιώσει τις απαράδεκτες και άθλιες συνθήκες των ψυχιατρικών μέσα στα οποία ζούσαν οι ψυχοπαθείς. Την εποχή εκείνη οι ψυχικά άρρωστοι ασθενείς, αντιμετώπιζονταν όπως οι κακούργοι, αφού τους συμπεριφέρονταν απάνθρωπα και τους έδεναν σαν να είχαν διαπράξει εγκλήματα στο ψυχιατρικό νοσοκομείο Bicêtre του Παρισιού, όπου ο Pinel εργάζονταν. Ο Pinel ήταν ο πρώτος που έσπασε τα δεσμά των αρρώστων του το 1794 (1,6,5) και θεωρείται ο συλοβάτης και ο εκσυγχρονιστής της Παρισινής Ψυχιατρικής Σχολής, που κυριάρχησε σε όλη την Ευρώπη όλο το 19^ο αιώνα. Επίσης ανήκει ο Pinel στους πρωτοπόρους που ταξινόμησαν τα νοσήματα του νευρικού συστήματος βάσει ανατομικών δεδομένων. Υπήρξε ο ασυμβίβαστος για την εποχή του. Το όνομά του συνδέθηκε με τους αγώνες που έδωσε για να γίνει πιο ανθρώπινο το περιβάλλον των ψυχοπαθών. (6)

Συνετέλεσε έτσι στην εξέλιξη της Ψυχιατρικής από «ασυλλική» σε «πανεπιστημιακή» ψυχιατρική νοσηλεία. Ανάμεσα στα επιστημονικά του συγγράμματα τα σημαντικότερα είναι η «ψυχική αλλοτρίωση» (1) η «Φιλοσοφική Νοσογραφία» και το «Ιατροφιλοσοφικό εγχειρίδιο για τη σχιζοφρένεια». (9) Το έργο του Pinel υιοθετήθηκε από τη σχολή των Γάλλων ψυχιάτρων, με κυριότερο αντιπρόσωπο τον Jean Etienne Dominique Esquirol. Ο Esquirol στηρίχθηκε κυρίως στην κλινική παρατήρηση και θεώρησε ότι η αιτία των ψυχικών νόσων είναι το

συναίσθημα ή το 'ήθος', όπως το αποκαλούσε. Ο Esquirol ισχυρίζονταν ότι οι μισοί από τους ασθενείς του παρουσίαζαν γενική παράλυση. Ήταν η εποχή που ο Laurent Bayle την είχε ανακαλύψει και ήταν τότε αρκετά διαδεδομένη. Αγωνίστηκε ιδιαίτερα για τη βελτίωση των ιδρυμάτων που νοσηλεύονταν οι ψυχασθενείς και ασχολήθηκε ιδιαίτερα με τη στατιστική και τη δημόσια υγεία. (1) Παρόλα αυτά στην Αγγλία, Γερμανία, Ιταλία, τα άσυλα εξακολουθούσαν να υπάρχουν και η νέα ιδέα της 'αποσυλοποίησης' άρχισε να εφαρμόζεται στην Αγγλία το 1830 με τους Robert Gardiner Hill και John Corolly. (6) Επίσης η Αμερικανίδα Dorothea Lynde Dix εργάστηκε σκληρά για να βελτιώσει τις συνθήκες στα άσυλα των ψυχασθενών όχι μόνο στην Αμερική, αλλά και στην Ευρώπη. (6)

Ο 19^{ος} αιώνας χαρακτηρίζεται για τη μεγάλη πρόοδο στον τομέα της ψυχιατρικής. (6) Ήδη από το 1820 ο Georget είχε επισημάνει το ρόλο του εγκεφάλου στη ψυχική νόσο.

Η νέα ψυχιατρική απέκτησε γρήγορα τους αντιπροσώπους της στην Αγγλία τον William Battie, Thomas Arnold και William Perfect, στην Γερμανία τον J.C.Reil, τον Wilhelm Griesinger και στις Η.Π.Α τον Benjamin Rush. Η Esther Fisher-Homberger μελέτησε την 'υποχονδρία', που σήμερα ονομάζουμε 'νεύρωση', και ήταν γνωστή με διάφορα ονόματα 'μελαγχολία', διέγερση της σπονδυλικής στήλης', 'νευρασθένεια' και 'υστερία'. (1) Ιδιαίτερα η γερμανική ψυχιατρική στις αρχές του 19^{ου} αιώνα χαρακτηρίζονταν για τις έντονες διαμάχες μεταξύ των 'σωματιστών' και των 'ψυχολογιστών'. Αντιπρόσωποι των πρώτων θεωρούνται οι Nasse και Jacobi, των δεύτερων οι Heinroth και Ideler. Ο Griesinger, κυρίως 'σωματιστής', προσπάθησε να συνενώσει τις δύο τάσεις και ανέπτυξε με τη σειρά του νέες ψυχολογικές έννοιες, όπως η 'δομή του εγώ', η 'εκπλήρωση της επιθυμίας μέσα από τα συμπτώματα', η 'μταίωση'.

Προς το τέλος του 19^{ου} αιώνα ο Adolf Kussmaul έγραψε για την ψυχολογία των νεογέννητων. (1) Οπαδοί του 'σωματισμού', που υποστήριζαν τις θεωρίες του εκφυλισμού, υπήρξαν οι Benedict Morel, Jacques Moreau de Tours και Cesare Lombroso. Σύμφωνα με τον Moreau, από τους πρωτοπόρους φιλοσόφους-φρενολόγους της εποχής του, (7) η μεγαλοφυΐα και η 'φρενοβλάβεια' έχουν το ίδιο κοινό αίτιο, που διατηρεί σε ερεθιστική κατάσταση το νευρικό στοιχείο. Γράφει σχετικά μ'αυτό: «Το αίτιο όπερ κάμνει ώστε εις άνθρωπος να διακρίνεται από των λοιπών ανθρώπων δια της εκτάκτου πρωτοτυπίας και του υψηλού των ιδεών, δια της ενεργητικότητος του ήθους και δια της υπεροχής εν γένει των πνευματικών και ηθικών ιδιοτήτων αυτού, έχει την αρχήν και την πηγήν του εν ταις αυταίς οργανικαίς συνθήκαις, εν αις και οι διάφοροι ψυχικάί παθήσεις και ανωμαλίας, των οποίων η φρενοβλάβεια και η βλακία (idiotie) εισίν

η τελειότερα έκφρασις.» (7) Ο Lombroso υποστήριζε ότι ο εγκληματίας ανήκει στη μεγάλη κατηγορία των εκφύλων (dégénérés), στην οποία ανήκουν και οι ηθικώς φρενοπαθείς (faux moraux). (7) σε αντίθεση με τον Jacobi, που πίστευε ότι οι εγκληματίες δεν έχουν καμία σχέση με παθολογικές καταστάσεις του εγκεφάλου. (7) Η σημερινή ταξινόμηση των ψυχιατρικών νοσημάτων οφείλεται στον Emil Kraepelin (6) που ανέπτυξε τη ψυχιατρική βασιζόμενος στη νευροφυσιολογική ψυχολογία του Wundt. Το βασικό του έργο στηρίχτηκε στην κλινική παρατήρηση και ταξινόμηση σε τρεις κατηγορίες τα ψυχικά νοσήματα βάσει της εξέλιξής τους μέσα στο χρόνο. Έτσι διέκρινε την πρώιμη άνοια, την παράνοια και την μανιοκαταθλιπτική ψύχωση. Αργότερα ο Eugen Bleuler (6) αντικατέστησε την έννοια της πρώιμης άνοιας με αυτήν της σχιζοφρένειας. Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα ο Ernst Kretschmer στο βιβλίο του Ιδιοσυστασία του Χαρακτήρος, συσχέτισε ορισμένους τύπους σωματικής κατασκευής και χαρακτήρα με συγκεκριμένες ψυχώσεις και εισήγαγε την έννοια της ιδιοσυστασίας στην ψυχιατρική. (1)

Η θεραπεία των ψυχικών νοσημάτων όλο το 19^ο αιώνα ήταν πρακτική, τυχαία και συμπτωματική. Ο 'σωματισμός' δεν κατάφερε να ερμηνεύσει ικανοποιητικά τα περισσότερα ψυχικά νοσήματα, αλλά και ούτε να προσφέρει ιδιαίτερη θεραπευτική παρέμβαση. Μια νέα θεραπευτική μέθοδος η 'απασχολησιοθεραπεία', που είχε εισαχθεί από τον Ferrus άρχισε να κερδίζει έδαφος, αλλά ούτε και αυτή ήταν σε θέση να θεραπεύσει τα ψυχικά νοσήματα. (1) Μέσα σ' αυτή την πραγματικότητα τεράστια ήταν η επιρροή της θεωρίας της ψυχανάλυσης του Αυστριακού ψυχιάτρου και νευρολόγου Sigmund Freud. (9,1,6,5) Ο Freud, θεμελιωτής της θεωρίας της ψυχανάλυσης τον 20^ο αιώνα υπήρξε θαυμαστής του Σαρκό, (2) του οποίου είχε παρακολουθήσει τις παραδόσεις στο Παρίσι και είχε εντυπωσιαστεί ιδιαίτερα από τις περιπτώσεις υστερίας και τα αποτελέσματα υπνωτισμού και της υποβολής. (5) Αποτέλεσμα αυτού ήταν να παρουσιάζει και ο ίδιος πολλές «ψυχοσωματικές» διαταραχές στην αρχή της σταδιοδρομίας του και γι' αυτό προσπάθησε να γεφυρώσει το χάσμα μεταξύ νευρολογίας και ψυχολογίας με τη μελέτη του «Σχέδιο για μια επιστημονική ψυχολογία». Η επίδραση που άσκησε επάνω του η προσωπικότητα του Σαρκό περικλείεται στην κάτωθι φράση: «Ο Σαρκό είναι ένας μεγαλοφυής και σώφρων ιατρός... Δεν γνωρίζω αν ο δικός μου σπόρος κάποτε θα καρποφορήσει... Γνωρίζω μόνο ότι καμιά άλλη ανθρώπινη ύπαρξη δεν με άγγιξε τόσο πολύ όσο ο Σαρκό». (9) Με την επιστροφή του στη Βιέννη μελέτησε την παιδική εγκεφαλική

παράλυση και τις αφασίες. Επίσης εργάστηκε πάνω στις ιδιότητες της κοκαΐνης και την εργασία του την ανακοίνωσε το 1884. «Οι ερευνηταί», είπε, «θα έπρεπε να καταγίνουν στη μελέτη της κοκαΐνης ως αναισθητικού». (10) Ένα ταξίδι για να βρει τη μνηστή του είχε σαν αποτέλεσμα να διακόψει τις εργασίες του πάνω στη δράση της κοκαΐνης και όταν επέστρεψε είχε ήδη ασχοληθεί με το θέμα ο συνάδελφός του Karl Köller, στον οποίο είχε εμπιστευθεί τις μελέτες του και ο οποίος προχώρησε το θέμα. «Ο Köller», γράφει ο Freud αργότερα, «θεωρείται δικαίως ως ο άνθρωπος που ανέκλυψε τη τοπική αναισθησία με κοκαΐνη, η οποία απέκτησε βασική σημασία στη μικρή χειρουργική. Εγώ, όμως, ποτέ δεν κράτησα κακία κατά της μνηστής μου επειδή διέκοψε την εργασία μου». (10) Εφάρμοσε τη θεραπευτική μέθοδο μέσω της συνειδητοποίησης και της ανάλυσης των ασυνείδητων επιθυμιών. Δίδαξε ότι οι ρίζες των ψυχικών διαταραχών έπρεπε να αναζητηθούν στις εμπειρίες και τα προβλήματα του ασθενή. (5) Μία από τις σημαντικότερες ψυχαναλυτικές του μελέτες περιελάμβανε τη ψυχανάλυση των ονείρων, τους αμυντικούς μηχανισμούς του «εγώ», («υπερεγώ»), την ανάπτυξη του «libido», την παιδική σεξουαλικότητα, το Οιδιπόδειο σύμπλεγμα και τη σεξουαλική προέλευση των νευρώσεων. Από τις σημαντικότερες έρευνες του Freud υπήρξαν το «όνειρο και η ερμηνεία του», η «ψυχοπαθολογία της καθημερινής ζωής», που δημοσιεύτηκαν στις αρχές του 20^{ου} αιώνα και στη συνέχεια («το όνειρο και υστερία»). Η ψυχανάλυση γνώρισε τη μεγαλύτερη διάδοση στις ΗΠΑ. Ο Freud έλεγε για όλα αυτά που είχε ανακαλύψει: «Μου είναι δύσκολο να πιστέψω ότι εγώ ο ίδιος ανακάλυψα—όπως ο Σλήμαν—μία άλλη Τροία, η οποία θεωρείται μυθική». (9) Ο Freud άνοιξε στην ψυχολογία νέους ορίζοντες. Οι πρώτες του ανακοινώσεις που έγιναν στην Ιατρική Ακαδημία της Βιέννης συνάντησαν την ψυχρότητα και τη δυσπιστία των επιστημονικών κλάδων της εποχής. «Μα ποιος είναι λοιπόν αυτός ο Φρόυντ», έλεγαν, «που μιλά για σεξουαλικές συγκρούσεις, για όνειρα, υποσυνείδητες επιθυμίες και άλλα ενοχλητικά και πολύ λίγο σοβαρά ζητήματα; (10) Έτσι παρόλο που η γερμανική ακαδημαϊκή επιστήμη απορρίπτει τη θεωρία του, έχει ήδη σχηματιστεί γύρω του μία ομάδα νεαρών οπαδών που θα αποτελέσουν αργότερα την «Διεθνή Ψυχαναλυτική Εταιρεία». Όσοι τον γνώρισαν έμειναν έκπληκτοι από τη λιπότητα και την ακρίβεια του λόγου του, την αυστηρότητα του συλλογισμού του και τη διαύγεια και την ευστροφία του πνεύματος. Ονόμαζε τον εαυτό του «βιολόγο της ψυχής». Αργότερα ο Στέφαν Τσβάιχ θα πει: «Ο άνθρωπος δεν μπορεί να ζήσει, ούτε και με τη φυσική έννοια, χωρίς όνειρα». Κανένας δεν το απέδειξε αυτό καλύτερα από τον Freud. «Η ζωή του υπήρξε ζωή μυστηρίων, ερευνητού κρυμμένων αληθειών, που γύρευε να τις μελετήσει στον μαγικό καθρέπτη του

υποσυνείδητου». (10) Αντίπαλός του ήταν ο Ελβετός ψυχολόγος και ιδρυτής της αναλυτικής ψυχολογίας Carl Gustav Jung, ο οποίος υποστήριζε ότι στο «ασυνείδητο» εμπεριέχονται και δημιουργικά σπέρματα. (9) Ο Jung μαζί με τον Alfred Adler ανέπτυξαν τα δικά τους συστήματα της ψυχολογίας του βάρους. (1) Η αποκρυπτογράφηση των μυστικών του εγκεφάλου αποτελεί ένα από τα σπουδαιότερα ερευνητικά πεδία της σύγχρονης βιολογίας τον 20^ο αιώνα. Σύμφωνα με μερικούς επιστήμονες, η νευροβιολογική έρευνα του εγκεφάλου θα μπορούσε να καθορίσει το μέλλον του ανθρώπου. Για τις μελέτες του γύρω από τη μορφολογία του εγκεφάλου τιμήθηκε στις αρχές του 20^{ου} αιώνα με το βραβείο Νόμπελ ο Ισπανός νευρολόγος Ραμόν υ Καχιάλ. Ο Καχιάλ έλεγε ότι «όσο το όργανο αυτό παραμένει ένα μυστήριο τόσο το σύμπαν θα είναι ανεξήγητο». (9) Ο Καχιάλ ασχολήθηκε κυρίως με τις μορφολογικές μελέτες του εγκεφάλου. Η επαναστατική μεταβολή που σημειώθηκε στις νευρολογικές μελέτες στην πορεία του 20^{ου} αιώνα έγινε με τα λειτουργικά πειράματα. Ο Αμερικάνος νευροβιολόγος Ρότζερ Σπέρρυ ανακάλυψε πολλά από τα μυστικά του εγκεφάλου. Με τα πρωτοποριακά του πειράματα έδειξε ότι ο εγκέφαλος αποτελεί ένα τεράστιο βιοχημικό εργαστήριο όπου παράγονται ορμόνες οι ονομαζόμενες νευροορμόνες, οι οποίες είναι σε διαρκή αλληλεξάρτηση με το ενδοκρινολογικό και το ανοσολογικό σύστημα. Απέδειξε ακόμη ότι τα δύο διαφορετικά ημισφαίρια του εγκεφάλου έχουν διαφορετικές λειτουργίες. Έτσι στο αριστερό εδράζονται οι «λογικές» και στο δεξιό οι «δαισθητικές» λειτουργίες του εγκεφάλου. (9) Με τον Ελληνοαυστριακό νευροψυχίατρο Φον Εκονόμο, σφραγίστηκε η προπολεμική «χρυσή εποχή» της Βιεννέζικης νευροψυχιατρικής. Ο Ελληνικής καταγωγής διάσημος νευροψυχίατρος, σπούδασε στη Βιέννη και εργάστηκε στο εκεί φημισμένο Νευρολογικό Ινστιτούτο. Οι πρώτες του μελέτες αφορούσαν την κυτταροαρχιτεκτονική του εγκεφάλου. Σπουδαίες ήταν οι παρατηρήσεις του για τη φαιά ουσία (substantia nigra), ενώ οι νευροψυχιατρικές του έρευνες προσπάθησαν να αποδείξουν ότι οι διαφορές, που παρατηρούνται σε ορισμένα τμήματα του εγκεφάλου στα διάφορα άτομα θα μπορούσαν να εξηγήσουν τις ψυχικές διαφορές. Το όνομά του συνδέθηκε ιδιαίτερα με την περιγραφή της ληθαργικής εγκεφαλίτιδας, η οποία ονομάστηκε και «νόσος του Φον Εκονόμο». Η νόσος αυτή εκδηλώθηκε ως πανδημία στη διάρκεια του Α΄ Παγκόσμιου πολέμου. (9) Η σημερινή κοινωνία χαρακτηρίζεται για την πληθώρα των ψυχικών παθήσεων. Τον 20^ο αιώνα έγιναν μεγάλα βήματα αντιμετώπισής τους. Τον αιώνα αυτό η ψυχιατρική γνώρισε δύο

επαναστάσεις –την ψυχαναλυτική και τη φαρμακολογική. (5) Όμως ακόμη και σήμερα τα προβλήματα των ψυχικών νοσημάτων είναι πολλά. «Η ψυχιατρική, τυπικά ορίζεται», έγραψε ο Thomas Szasz το 1970, «σαν η ιατρική ειδικότητα που ασχολείται με τη διάγνωση και τη θεραπεία των ψυχικών διαταραχών. Όμως ισχυρίζομαι ότι αυτός ο χαρακτηρισμός, που είναι ευρύτατα διαδεδομένος, τοποθετεί τη ψυχιατρική στην ομάδα της αλημείας και της αστρολογίας και την συγκαταλέγει στην κατηγορία της ψευδοεπιστήμης. Η αιτία αυτού είναι ότι δεν υφίσταται 'ψυχασθένεια'. (6) Όποιες και να είναι οι κριτικές για τα λεγόμενα του Szasz είναι γεγονός ότι ακόμη και σήμερα δεν υπάρχει απόλυτη συμφωνία για το τι είναι η ψυχασθένεια.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. A C K E R K N E C H T E. H. , με συμπληρώσεις. MURKEN A.H, Ιστορία της Ιατρικής, Μετάφραση Β. Πασχάλης, Γ. Ηλιάδης, Β. Καρατζούλης, εκδόσεις Μαραθιά, Αθήναι, 1998, σ.131,141,148,152,158,160,162,164,167,180,186,187,188,189,190,192,193,199,229,230,231,232,233,235,258,265.
2. CASTIGLIONI ARTURO, Ιστορία της Ιατρικής, εισαγωγή–επιμέλεια–συμπληρώματα δρος Ν.Σ. Παπασπύρου, εκδόσεις Μινώταυρος, Αθήνα, 1961, τόμ.3, σ.1062,1063,1112,1116.
3. KANDEL E.R. SCHWARTZ J.H, JESSELL T.M, Νευροεπιστήμη και συμπεριφορά, Μετάφραση Χ. Καζλαρής, Α. Καραμανλίδης, Γ.Χ. Παπαδόπουλος, επιμέλεια Αζαρίας Καραμανλίδης, πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, Κρήτη, 2005.
4. MARCUM JAMES A. «Claude Bernard ,John Call Dalton ,J.R..and the experimental method in American medicine, Proceedings, 39th International Congress on the History of Medicine, Bari –Metaponto Italy, September 5-10 2004, press University of Bari, (2004), σ.139-145
5. MARGOTTA ROBERTO, Ιστορία της Ιατρικής, Μετάφραση Γ.Ν. Αντωνόπουλος, εκδόσεις Γρ. Παριζιάνος, Αθήνα, σ.179,180,181,182,183,184.
6. PORTER ROY, The Cambridge illustrated history of Medicine, Cambridge University press, U.K. 2004, σ.283,285,292,293,295,297,298,299,303.
7. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ ΣΙΜΩΝ, Αι ψυχώσεις. Μελέται ιατρικαί, κοινωνιολογικαί και φιλοσοφικαί των φρενοπαθειών, τυπογρ. της Β. Αυλής Νικολάου Γ. Ιγγλέση, Αθήνα, 1889, σ. 326,327,381,408.
8. ΜΑΡΚΕΤΟΣ ΣΠΥΡΟΣ, Claude Bernard, δεύτερη έκδοση, εκδόσεις Κέδρος, Αθήνα, 1979, σ.31,41.

9. ΜΑΡΚΈΤΟΣ ΣΠΥΡΟΣ, Εικονογραφημένη ιστορία της Ιατρικής, Γ! έκδοση, εκδόσεις Ζήτα Αθήνα,1996,σ.271,289,293,296,297,313,319,321,323,324,325,361,363,401,449,450,451
10. ΠΑΠΥΡΟΣ, Ιστορία της Ιατρικής, Εταιρεία εγκυκλοπαιδικών εκδόσεων, Αθήνα ,1968, τόμ.3,σ.470,471,472,474,475,478,479,480,538,540, 558,562,564,566,574,575,576.
11. ΠΕΝΤΟΓΑΛΟΣ ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ Η., Εισαγωγή στην ιστορία της Ιατρικής, εκδόσεις Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη, σ.81,94,150.